
Plukovník v zál. prof. Ing. Karel N o v o t n ý, CSc.

K VYSOKÉMU VOJENSKÉMU ŠKOLSTVÍ

Přestavba probíhající v naší armádě se promítá do všech oblastí její činnosti. Výjimkou nemůže být ani systém vojenského vzdělávání, zejména jeho vysokého vojenského školství jako určujícího stupně přípravy našeho velitelského sboru a tím také úrovně připravenosti armády k plnění úkolů obrany státu. Význam

efektivního řešení této problematiky proto vyžaduje, aby se na jeho formování podílelo co nejvíce pracovníků se zkušenostmi jak vojskové praxe, tak z vědecko-pedagogické činnosti. Snahou přispět k optimalizaci řešení je motivován i můj příspěvek.

Jako neoddělitelná součást armády musí vysoká vojenská škola vytvořit přípravou velitelského sboru výchozí podmínky pro plnění jejich úkolů. Z toho také vyplývají na ni kladené **požadavky**.

Některé, podle mého názoru nejdůležitější, se pokusím zformulovat.

1 Vysoká vojenská škola se musí aktivně podílet na vypracování teorie obrany státu, včetně jejího zabezpečení odbornostmi. To spolu s přípravou studentů v intencích této teorie patří k základnímu poslání vysoké vojenské školy. Již přitom dosahované výsledky jsou současně měřítkem kvality a účinnosti jejího učebně výchovného procesu a ve svém důsledku také projevem oprávněnosti její existence.

Na vypracování teorie se vysoká vojenská škola bude podílet spolu se samostatnými vědeckými pracovišti. Jak vědecká pracoviště, tak součásti vysoké vojenské školy (její katedry a výzkumná či vědecká pracoviště) mohou na řešení jim stanoveného společného úkolu spolupracovat nebo jej řešit samostatně. Nebude zvláštností, že si některé vědecké úkoly budou určovat jednotlivá pracoviště sama na základě svých poznatků a zkušeností. Výsledky svých řešení pak nabídnou velení armády.

Svou **vědeckou činnost** musí vysoká vojenská škola bezprostředně **spojoval** především se svým **posláním připravit velitelský sbor** naší armády. Přitom se nejedná pouze o vykonávání příslušných funkcí jen v daných podmínkách, ale i perspektivně. Současně jde také o to naučit studenty chápat jednotlivé problémy komplexně. Podstatou přitom je zejména **pochození vzájemných vztahů a vazeb mezi faktory ozbrojeného zápasu, druhy vojsk, vědními obory a konkrétními ekonomickými možnostmi státu**. Tím vytvořit u studentů předpoklady pro tvůrčí rozvíjení a praktické uplatňování změněných parametrů jednotlivých faktorů ozbrojeného zápasu, zejména bojové techniky.

Podle svého zaměření a obsahu mohou vědecké úkoly směřovat do **oblasti základního či aplikovaného výzkumu**. **Základní výzkum** na vysoké vojenské škole musí především pokrývat problematiku **formování a rozvoje vojenského umění všeobecně a v našich podmínkách zvláště**. **V řešení této oblasti je totiž vysoká vojenská škola nezastupitelná** jinou vysokou školou, je v tom jedinečná. Pokud by škola výzkum v této vědní oblasti neprováděla, neplní jeden ze základních požadavků, kladených na každou vysokou školu: výzkum a vývoj konkrétního (-ích) vědního (-ích) oboru (-ů). Současně s formováním základních zásad vojenského umění musí vysoká vojenská škola vypracovávat formy a způsoby jejich aplikace na naše podmínky.

Určující postavení při řešení vědeckých úkolů vojenského umění patří vševojskové problematice. Je to dáno tím, že jsou výchozími pro ostatní odbornosti také ve výuce. Jsou prakticky červenou nití, kterou je třeba v jakémkoliv vojenské činnosti respektovat. Bez toho nemůže být efektivně dosaženo stanoveného cíle. Podstatou tohoto požadavku jsou význam, úloha a odpovědnost jediného velitele jako organizátora a koordinátora činností všech jemu podřízených organizačních celků. Nadřazování jakéhokoliv druhu vojska, byť je jeho ničivá síla sebevětší, je, jak ukazují poznatky z nedávné minulosti, iluzorní, škodlivé a nezajistí dosažení stanoveného cíle. Řešení úkolu bez návaznosti na vševojskovou problematiku může být pro potřeby armády nepoužitelné a z jejího hlediska pak je samoučelné.

Vedle základního a aplikovaného výzkumu v oblasti vojenského umění je třeba **zajistit aplikovaný výzkum také v oblasti technických věd.** Jejich pozornost je účelné zaměřit na technické zabezpečení problémů, souvisejících s řešením vojenského umění při účinné obraně státu. Podstatou tohoto postupu je důsledné **uplatňování systémovosti** při formulování a rozvíjení teorie obrany státu. Tím je zajištěna cílevědomost a také cílenost zaměření jednotlivých odborných řešení, komplexnost řešení problematiky jako celku, jeho reálnost a možnost praktického využití. Současně se odbourávají časové a kapacitní ztráty, zkracují potřebné doby a zvyšuje jak obsahová, tak ekonomická efektivnost řešení. Hospodárnost vždy a v našich soudobých podmínkách zvláště je důležitým kritériem hodnocení výsledků každé činnosti, tedy i vědecké práce v armádě.

Zkušenosti ukazují, že teorie a její zvládnutí jsou základními předpoklady kvalifikované aplikace a efektivní praxe. Vysoká vojenská škola svým posláním by k tomu měla zejména v oblasti vojenského umění vytvářet výchozí podmínky.

☉ **Vzhledem k omezeným finančním prostředkům,** odsouhlaseným početním stavům armády i skutečnosti, že povolání důstojníka nebude u většiny velitelského sboru naší armády celoživotním, **se jeví nutné změnit dosavadní způsob získávání potřebných odborníků.** Bezpodmínečně bude třeba se v plném rozsahu orientovat na získávání studentů pro jednoznačně vojenské odbornosti. Přitom bude účelné studium zaměřit zejména z počátku všeobecněji, vševojskověji a teprve v dalším jeho průběhu prohlubovat příslušnou odbornost. Podle mého názoru úzká specializace od začátku omezuje možnost širšího využití absolventů v souladu s konkrétní potřebou armády.

Při výši rozpočtu na armádu je třeba **zvážit účelnost přípravy na vysoké vojenské škole těch profesí,** které jsou v podstatě shodné se vzděláním v civilu, nebo se mu blíží, anebo jejich početní potřeba v armádě je nízká. V takových případech lze **potřebné odbornosti pro armádu získat** nábořem stipendistů a vybraných absolventů civilních vysokých škol jednorázovým nábořovým příspěvkem a uzákoněným zvýhodněním a zabezpečením služby vojáka z povolání, včetně odchodu do zálohy a důchodu.

Civilní vzdělání doplnit v potřebném rozsahu kurzem příslušného zaměření a rozsahu na vysoké vojenské škole a odpovídající praxí. Tak zabránit také finančním ztrátám, k nimž v současné době dochází tím, že někteří absolventi vysoké

vojenské školy hned po jejím absolvování či krátce po nástupu vojsk žádají o propuštění z armády.

③ **Početním stavům armády**, jejímu složení a organizačním strukturám a z toho vyplývající koncepci vojenského vzdělávání a potřebným počtům jednotlivých odborností musí odpovídat také systém vysokého vojenského školství. To spolu s úkolem podílet se na vypracování a rozvoji komplexní teorie obrany státu mohou pravděpodobně zabezpečit **jedna až dvě vysoké vojenské školy**.

V případě **jedné vysoké vojenské školy** se jeví účelné mít Akademii obrany (bezpečnosti) státu se dvěma fakultami:

- 1. Druhů vojsk a logistiky (bakalářskou),
- 2. Vyššího vzdělávání (postgraduální).

Přednostmi jedné vysoké vojenské školy jsou zejména jedny řídicí a zabezpečovací orgány, možnost bezprostřední návaznosti výuky, těsná spolupráce kateder a z toho všeho vyplývající nižší počty. **Nedostatky** se mohou projevit především ve ztížení řízení a zabezpečení při umístění fakult v různých posádkách, těžko zvládnutelném rozsahu problémů řešených jednotlivými katedrami v celém komplexu jejich odborností a tím téměř jisté snížení kvality jejich výsledků zejména v přípravě a výuce studentů. Řečeno jinými slovy to znamená snížení kvality plnění poslání školy. Tak tomu bylo například v šedesátých letech (od roku 1963), kdy na VA došlo ke spojení kateder operačního umění a všeobecné taktiky v katedru vševojskovou. I přes relativní blízkost řešené problematiky (prapor, pluk, divize na jedné a armáda, fronta na druhé katedře) došlo asi po dvou letech opět k jejich rozdělení. Tím spíše je nevhodné spojit do jedné katedry problematiku od čtyř až po operační stupeň. Východiskem může být rozdělení dané odbornosti nejméně do dvou či dokonce tří kateder.

Jeví se proto vhodnější **mít vysoké vojenské školy dvě**:

Vojenskou akademii a Akademii obrany státu (názvy jsou stejné jako při existenci jedné školy pouze pracovní).

Při existenci **dvou vysokých vojenských škol** se zvýší sice počet řídicích a zabezpečovacích orgánů, avšak zúží se zaměření kateder a tím vzroste jejich odbornost a kvalita výuky i vědecké práce. Existence dvou samostatných škol bude klást sice větší nároky na případnou spolupráci mezi katedrami stejné odbornosti avšak různé úrovně na obou školách, ale současně vzniknou podmínky k případným variantním řešením problémů. V souvislosti s tím je si však třeba uvědomit, že vzhledem k jinému obsahu a rozsahu kateder sice stejné odbornosti bude mít vzájemná spolupráce charakter spíše informační a konsultativní.

④ **Srovnatelnost vysokého vojenského školství s civilním** nelze vidět jen ve víceméně shodné náplni studia, protože pak by bylo zbytečné. Ostatně tomu tak není ani v civilu, kde existují vysoké školy různého zaměření (univerzitního, technického, zemědělského, ekonomického, veterinárního, tělovýchovného apod.), nesrovnatelné jak mezi sebou, tak ani fakultami jedné školy.

Podle mého názoru je třeba **srovnatelnost vysoké vojenské školy chápat** zejména v tom, že:

- má akreditaci pro vědní obory, které především neexistují na civilních vysokých školách; (to ovšem nevylučuje také akreditaci vědních oborů, které jsou na školách civilních),
- je schopna rozvíjet akreditované vědní obory a plnit úkoly, které z toho pro ni vyplývají,
- má vysokoškolsky kvalifikovaný a odborně graduovaný vědeckopedagogický sbor,
- používá vysokoškolské formy a způsoby výuky,
- přijímá studenty na základě náročných přijímacích zkoušek srovnatelných s civilními školami,
- má vysoké nároky na vlastní studium posluchačů,
- vychovává všestranně kvalitní absolventy, charakterově a společensky na vyšší, schopné zvládnout zvláštnosti služby vojáka z povolání a dát jí odpovídající úroveň a vážnost.

⑤ **Hierarchie vzdělávání důstojníka** na vysoké vojenské škole je žádoucí organizovat v závislosti na funkčním zařazení. Vzhledem k požadavkům na jednotlivé funkce a organizační stupně se jeví účelné vzdělávání dělit na:

- **základní:** pro funkce velitelů čet, roty - baterií a jim odpovídající,
- **střední:** pro stupeň prapor - oddíl a funkce ve štábech svazků,
- **vysoké:** pro hlavní funkce na svazcích a pro operační stupně.

Kromě toho organizovat **doktorandské studium** s určením především pro vědeckou a vědeckopedagogickou činnost.

Mezi jednotlivými stupni vzdělávání, s výjimkou doktorandského, vyžadovat nejméně 5 až 7 letou praxi a úspěšnost při přijímacích zkouškách charakteru výběrového síta.

Při postgraduálním studiu **organizovat také kurzy pro funkcionáře státní a územní správy** s náplní a v rozsahu jejich odpovědnosti za obranu republiky.

Kurzy, které svým zaměřením a obsahem neprohlubují vojenské vzdělání, jsou v podstatě v zájmu osobního růstu jednotlivců a navíc je organizují a provozují běžně různé civilní instituce i jednotlivci (např. kurzy jazykové, použití výpočetní techniky apod.) často v místě posádek nebo poblíž nich, na vysoké vojenské škole nezřizovat. Neodpovídají jejímu charakteru a poslání, nepřispívají úrovni vědeckopedagogického sboru, způsobují růst počtů na katedrách a odčerpávají značné finanční částky.

⑥ Pro jednotlivé úrovně vzdělávání důstojníka musí jednotlivé druhy vojsk v součinnosti s odbornou katedrou školy **stanovit cíl a profil své odbornosti** v závislosti na jejím místě a úloze při společném realizování obrany republiky v daných podmínkách. **Odborné katedry školy jako garanti naplnění cíle a profilu** musí vypracovat tomu odpovídající **učební program a připravit potřebné výukové fondy**. Bez toho se z hlediska soudobých požadavků a potřeb obrany státu jeví výuka zejména vojenského umění, které musí být na vysoké vojenské škole nosným, jako problematická. Zpracování kvalitních učebních programů a fondů vyžaduje čas.

④ V souvislosti s předpokládaným snižováním armády a jejími ekonomickými možnostmi se **jeví žádoucí začít bezprostředně snižovat počty těch specializací i studentů**, které v podstatě připravují civilní vysoké školy. Lze toho dosáhnout jejich předáváním k dostudování na odpovídající civilní vysoké škole, jako tomu bylo kolem roku 1958. Takto ušetřené peníze využít k nutné modernizaci armády.

Počty studentů jednotlivých odborností a úrovní musí stanovit příslušné druhy vojsk v součinnosti s personální správou. Výchozími podklady k tomu jsou soudobé organizační struktury a plánovaný personální pohyb, včetně odchodů do zálohy a důchodu. Lze předpokládat, že průměrný počet absolventů všech specializací, včetně účelových kurzů a úrovní vysoké vojenské školy nepřesáhne 500 až 700 osob za rok (např. v roce 1949 bylo jmenováno kolem 400 poručíků všech druhů vojsk pro celou tehdejší ČSR).

⑤ **Základní vzdělání důstojníka** organizovat v jednotném časovém trvání kolem 3 let pro všechny odbornosti. Ukončit je stejně jako na civilních vysokých školách v souladu s novelizovaným vysokoškolským zákonem případným získáním titulu bakalář s možností dosáhnout úplného vysokoškolského vzdělání ať na civilní, či vojenské škole.

Vzhledem k předpokládaným počtům studentů jednotlivých druhů vojsk (pozemní vojsko, letectvo a PVO, logistika) a skutečnosti, že některé části přípravy jejich studentů by měly být v podstatě shodné, se nejeví potřebné vytvářet samostatné fakulty druhů vojsk. Vedlo by to k ztížení řízení a růstu administrativy. Nepovažuji ani za vhodné, aby některá ze základních odborností měla studium delší než ostatní. Vytváří se tím určité předpoklady pro jakoby nadřazenost jedné - jejich váhy - nad druhými.

Střední důstojnické vzdělání je účelné zajistit kurzy potřebného zaměření a délky trvání, **vysoké vzdělání** formou 2 až 3semestrálního kurzu generálního štábu, jednotného pro všechny odbornosti. Absolventům kurzu generálního štábu udělit také akademický titul.

Se zvyšováním stupně (úrovně) vzdělání důstojníka by se mělo **těžiště přípravy stále více posunovat do oblasti řízení a organizování** s doplněním příslušné odbornosti v potřebném rozsahu.

⑥ Je žádoucí, aby orientace kateder i příprava studentů vysoké vojenské školy vycházely stejně jako je tomu u vojsk, **ze zásady společného plnění úkolu všemi druhy vojsk.** Rozhodující úlohu přitom bude mít pozemní vojsko, jeho mechanizované síly - vševojskoví velitelé. Skutečnost, že naše armáda je určena pro obranu vlastního území, to jednoznačně dokumentuje. Pozemního vojska se rovněž týká působení naší armády v rámci humanitárních a mírových akcí OSN, případně jiného bezpečnostního orgánu, pokud bude vytvořen.

Letectvo, PVO, logistika a služby vytvářejí podmínky pro jeho činnost a zabezpečují je. Tento požadavek je třeba zohlednit při obsazování vedoucích funkcí a složení senátu školy. Tím také zvýšit systémovost a vojenský charakter školy. V opačném případě nemusí být tyto požadavky vždy zajištěny.

⑩ **Vědecká práce musí být nedílnou součástí činnosti vědeckopedagogického sboru vysoké vojenské školy.** Řešení vědeckých úkolů totiž nejen vytváří předpoklady pro vysokoškolskou úroveň výuky, ale také zabezpečuje průběžné doplňování vědeckopedagogického sboru kvalifikovanými vědeckými a vědeckopedagogickými pracovníky v akreditovaných vědních oborech.

Podle Zákona č. 172 „O vysokých školách“ je **podmínkou akreditace každého vědního oboru jeho vymezení a zajištění jeho úrovně graduovanými garanty.** V současné době je zvláště citelný nedostatek garantů zejména v nově koncipovaném nosném vědním oboru „Teorie obrany státu“. Nemá-li vysoká vojenská škola podle Zákona čís. 172 ztratit právo udělovat vědecké a navrhopat vědeckopedagogické hodnosti ve svém nosném vědním oboru a má-li si zachovat jeho akreditaci a tím v podstatě také kredit vysoké školy, je třeba tuto problematiku především kvalifikovaně, ale také formálně co nejrychleji řešit. Zvláště citelný je nedostatek graduovaných pracovníků zejména ve vědních oborech vojenského umění, především v oblasti strategie a operačního umění. Odstranění tohoto nedostatku je proto třeba věnovat největší pozornost.

Vědecké úkoly může škola plnit na základě společenské objednávky (vedení armády, případně druhů vojsk či dokonce organizačních celků) v součinnosti s vědeckými pracovišti, nebo samostatně. Kromě toho může **formulovat a řešit vědecké úkoly, vyplývající z vlastních poznatků a potřeb vojsk.** Ty pak nabídne k využití odpovídajícím složkám armády.

Význam přestavby vysokého vojenského školství pro budování nové armády vyplývá z jeho poslání podílet se na tvorbě teorie obrany státu a na základě ní zajistit přípravu našeho velitelského sboru k plnění úkolů armády.

Její podstatně omezeným počtům musí odpovídat také snížení početních stavů vysokého vojenského školství. Při naplňování tohoto požadavku je třeba vycházet nejen z odborností potřebných pro armádu a jejich počtů, ale také respektovat ekonomická hlediska.

V souvislosti s tím je se třeba v přestavbě vysokého vojenského školství **zaměřit především na ty odbornosti, které nelze připravovat na žádné civilní vysoké škole** a v nichž je proto vysoká vojenská škola nezastupitelná, a tedy jedinečná.

Ostatní potřebné profese musí armáda získávat formou nábory stipendistů a absolventů civilních vysokých škol a jejich zaškolením v kurzu potřebné odbornosti a trvání.

Význam vysoké vojenské školy pro budování armády a respektování ekonomického hlediska vyžadují, aby k přestavbě vysokého vojenského školství došlo co nejdříve.